

Vakıf üniversiteleri Türk yüksek öğrenimine birçok yenilik ile birlikte rekabeti de getirdiler. Kısa bir geçmişe sahip olmalarına rağmen, en iyileri, kişi başına düşen yayın ve araştırma fonu istatistiklerinde devlet üniversitelerini çok gerilerde bıraktılar. Hem tersine beyin göçünü hızlandırarak yurt dışındaki Türk akademisyenlerin ülkeye geri gelmesini sağladılar, hem de ekonominin taleplerine cevap veren programlar oluşturarak ülkeye yabancı öğrenci gelişini hızlandırdılar. Öte yandan, eğitim maliyetlerini karşılayabilmek için öğrencilerden hatırı sayılır miktarlarda ücret alıyorlar. Bu ücretleri ödeyen öğrenciler zaman içerisinde bu yatırımlarının karşılığını alabilecekler mi?

Eğitime yapılan yatırımların geri dönüşü, iş ekonomisinin en popüler araştırma alanlarından birisidir. Bu yazıda amaç, paralı üniversite eğitimi lise eğitimi ile kıyaslamak değildir. Amerika'da üniversiteyi borç alarak okuyan bir öğrencinin toplam gelirinin, lise mezunu bir öğrencinin toplam gelirini 40 yaşına gelmeden geride bırakacağını gösteren birçok makale mevcuttur. Amaç paralı eğitim ile parasız eğitimi kıyaslamak da değildir. (Burada bir parantez açıp "parasız eğitim" diye birşeyin mümkün olmadığını, "parasız eğitim" ile kastedilenin devletin, yani vergi verenlerin parası ile eğitim olduğunu vurgulamakta yarar görüyorum.) Yazının amacı, bir vakıf üniversitesine verilen eğitim ücretlerinin hangi şartlar altında geri alınabileceğini irdeleyen bir model oluşturmaktır.

Her modelde olduğu gibi bu modelde de bazı varsayımlar yapacağız. Bu varsayımları değiştirip modeli yeniden çalıştırmak ve parametrik analiz yapmak mümkün. Hatta önerim, öğrencinin kendi şartları ve tahminleri doğrultusunda bu analizi yapması olacak. Eğitim süresi varsayımlarım şöyle:

- Yıllık eğitim ücreti: 26,000 TL
- Eğitim süresi: 5 yıl
- Enflasyon: %7
- Yıllık eğitim ücreti artışı enflasyona eşit
- Eğitimin finansmanı için alınan borcun faizi: %9

Burada eğitimi kurmaca bir borçla finanse ettiğimizi varsayıyoruz. Ülkemizde maalesef eğitim kredisi sistemi oturmuş olmadığından, eğitim genellikle aileler tarafından finanse edilmekte. Fakat bu finansmanın faizsiz olduğunu varsayamayız. Aile bu parayı eğitime yatırmayıp bankaya yatırsa bunun karşılığında bir faiz alacaktır. Ekonomik analizi doğru yapabilmek için bu faizi hesaba katmak gereklidir. Şöyle varsayabiliriz: BabaBank öğrenciye enflasyonun %2 üzerinde bir faizle borç vermektedir ve bu borcun geri ödemesi için öğrencinin mezun olup ise girmesini bekleyecektir (boşuna "BabaBank" dememişler).

Bu varsayımlar altında, aşağıdaki tabloyu oluşturabiliriz:

Yıl	Ücret	Yılbaşı Borç	Yılsonu Borç
1	26,000	26,000	28,340
2	27,820	56,160	61,214
3	29,767	90,982	99,170
4	31,851	131,021	142,813
5	34,081	176,894	192,814

Yani, ilk yıl için alınan 26,000 TL borç, yılsonunda 28,340 TL olacaktır. İkinci yıl eğitim ücreti %7 artarak 27,820 TL'ye çıkacaktır. İlk yılın sonundaki borca bu miktar eklenince, ikinci yılın basındaki borç 56,160 TL olacaktır ve bu borç yıl sonunda 61,214 TL'ye çıkacaktır. Tabloda görüldüğü gibi, mezun olduğu yılın sonunda öğrencinin BabaBank'a 192,814 TL borcu olacaktır.

Bu hesaplarda, eğitim ücreti dışındaki (ulaşım, yiyecek gibi) masraflar göz ardı edilmiştir, çünkü bu masraflar öğrencinin vakıf üniversitesine gidip gitmemesinden bağımsız olarak yapılacaktır. Tabii eğer vakıf üniversitesine gitme nedeniyle yapılacak ek masraflar varsa, bunların eğitim ücretine eklenmesi gerekir.

Eğitimini tamamlayan öğrenci, her şey yolunda giderse bir işe girecek ve para kazanmaya başlayacaktır. Kazandığı paranın bir kısmı ile de BabaBank'a olan borcunu ödeyecektir. Bu süreç için yaptığımız varsayımlar aşağıdadır:

- Başlangıç maaşı (net): 2,500 TL
- Yıllık maaş artışı: Enflasyon + %2
- Geri ödeme oranı: maaşın %40'i

Yani, ilk yıl öğrenci ayda 2,500 TL veya yılda 30,000 TL kazanacaktır. Bu kazancın, %40'ini, yani 12,000 TL'yi yıl sonunda borcuna karşılık BabaBank'a ödeyecektir. (Geri ödemenin yapılacağı 12,000 TL'ye yıl içinde faiz *alınmadığı* varsayılmaktadır.) Bu tarihte BabaBank'taki borç, %9 faiz çalışmaya devam ettiği için 210,168 TL olacak, borç ödemesinin ardından ise 198,168 TL'ye düşecektir. İkinci yıl öğrencinin maaşı 2,500 TL'den 2,725 TL'ye çıkacaktır. Yıl sonunda borç ödemesi 13,080 TL olacak ve yıl sonu borcu 202,923 TL'ye çıkacaktır. Bu hesabı sürdürürsek, öğrencinin BabaBank'a olan borcunu 18 yılda (yani öğrenci 40 yaşında iken) ödeyebileceğini görürüz. (Kullanılan formül: Yeni Borç = Eski Borç * 1.09 – Yıllık Maaş*0.40.)

Bu modeldeki anahtar parametreleri kısaca tartıştıktan sonra parametrik analize geçeceğim.

- Başlangıç maaşı için varsayılan 2,500 TL yüksek görülebilir. Fakat bunun 5 sene sonrasının maaşı olacağını unutmamak gerekir. Enflasyonun %7 varsayıldığı bir ortamda bu maaşın bugünkü değeri 1,780 TL'dir. İyi bir eğitim almış bir üniversite mezunu için bu maaşın makul bir düzeyde olduğunu düşünüyorum.
- Geri ödeme oranı olarak maaşın %40'i oldukça yüksek bir oran. Genellikle borç geri ödemelerinde kullanılan oranlar toplam gelirin %30u ile %40i arasındadır. Tabii bu gelir seviyesine göre değişecektir, fakat bu kadar yüksek bir borcu ödeyebilmek için %40'lik bir geri ödemeyi katlanılabilir buluyorum.
- Yıllık maaş artışını enflasyonun %2 üzerinde olarak varsaydık. Aynı kurumda ve aynı işte kalan birisi için her yıl bu artışı sağlamak mümkün olmayabilir. Öte yandan, terfilerde veya iş/kurum değiştirme durumlarında çok daha yüksek artışlar söz konusu olabilir. Orta ve üst düzey yönetici maaşları göz önüne alınırsa, yıllık maaş artışı için varsayılan oranın aslında oldukça düşük olduğu anlaşılabilir.

Başlangıç maaşını 2,500 TL olarak sabitler, fakat diğer iki parametre için farklı değerler kabul edersek, 30. çalışma yılının sonunda öğrencinin BabaBank'a borcunu yeniden hesaplayabiliriz. En üst satırda varsayılan farklı maaş artışı oranları (0% ile 4% arasında), en sol sütunda ise farklı geri ödeme oranları (20% ile 40% arasında) bulunmaktadır.

30 yıl sonraki borç	0%	1%	2%	3%	4%
20%	861,572	635,186	367,206	49,164	-329,187
25%	437,415	154,433	-180,542	-578,094	-1,051,033
30%	13,258	-326,321	-728,290	-1,205,353	-1,772,879
35%	-410,899	-807,074	-1,276,039	-1,832,611	-2,494,726
40%	-835,055	-1,287,827	-1,823,787	-2,459,870	-3,216,572

Bu tablodaki pozitif rakamlar kalan borçları, negatif rakamlar ise alacakları (veya birikimi) göstermektedir. Bu deneydeki varsayım, borcun ödenmesi bittikten sonra bile mezunun geri ödeme oranı ile aynı oranda para biriktirmesi, ve birikimlerine aynı faizi (9%) almasıdır. Görüldüğü gibi, eğer öğrencinin maaş artışı enflasyona eşit olacak ise (yani 0% artış) ve geri ödeme oranı sadece %20 olursa, 30. yılın sonunda BabaBank'a olan borcu 861,572 TL'ye çıkacaktır. Öte yandan, aynı maaş artışı oranı ile ve %30 geri ödeme oranı ile, borcunu 31. yılda geri ödeyebilecektir. Ortalama enflasyon+%2 maaş artışı alabilen bir mezun ise, sadece %25 geri ödeme ile borcunu 28 yılda ödeyebiliyor, eğer geri ödemeyi %30'a çıkarırsa, 30 yıl sonra 728,290 TL'lik bir birikime ulaşabiliyor. Enflasyon+%4 zam alabilen bir mezun ise %40 geri ödeme oranı ile borcunu 16 yılda ödeyebiliyor ve aynı oranda para biriktirmeye devam ederse 30 yıl sonra 3 Milyon TL'nin üzerinde bir birikime erişebiliyor (fakat bu toplam bugünün parası ile sadece 422,553 TL).

Bu modelden çıkartılabilecek sonuçlar şunlar:

- Vakıf üniversitelerine verilen ücretleri zaman içerisinde çıkarmak (kolay olmamakla birlikte) mümkündür.
- Modelde mezunun maaşı kadar maaş artış oranı ve geri ödeme oranı önemli rol oynar.
- Maaş artışları enflasyonun altında kalan veya eşit olan mezunların eğitime yatırılan parayı çıkarmaları uzun zaman alır, hatta mümkün olmayabilir.
- Eğitim sürecinde eğitimin maliyetini azaltmanın geri ödemeye çok önemli katkıları vardır.
 - o Örneğin part-time çalışarak, eğitim ücretine senede 6,000 TL katkı yapan bir öğrenci 193,000 TL yerine 148,000 TL borç ile mezun olacak, ve temel varsayımlar ile borcunu 18 yerine 14 yılda ödeyebilecektir.
 - o Öte yandan %75 burs alan ve hazırlık okumayan bir öğrenci, 193,000 TL yerine sadece 35,700 TL borçla mezun olacaktır ve temel varsayımlarımız ile sadece 3 senede borcunu ödeyebilecektir.

Modelin temel varsayımlarından birisi de BabaBank'ın öğrenciye enflasyon + %2 faiz uygulayacağıdır. BabaBank, ailevi nedenlerle faiz oranını enflasyona eşitlese, borcun geri ödenmesi çok daha kolay bir hale gelecektir. Bu durumda, maaş artışı enflasyona eşit olan bir öğrenci bile, kazancının sadece %20'sini borç ödemeye ayırarak, borcunu 33 yılda ödeyebilmektedir. Yukarıdaki tabloda değerlendirilen diğer bütün senaryolarda borç ödeme süresi tabii ki daha kısadır.

Her ekonomik analizde riskleri göz önüne almak gereklidir. Bu modeldeki varsayımlar aslında riskleri de işaret ediyor: eğitimin 5 yılda bitmemesi, maaşın varsayılanın altında olması, maaş artışlarının enflasyona yenik düşmesi, düşük maaş nedeniyle geri ödeme oranının (mecburen) düşük olması. Fakat kanımca bunlardan daha büyük iki risk vardır:

- Öğrencinin birkaç yıl okuduktan sonra programdan mezun olamaması
- Mezun olan öğrencinin uzunca bir müddet iş bulamaması

Tabii bu durumlarda BabaBank'ın borcu geri alabilme olasılığı pek yoktur.

Üniversite secimi yaparken vakıf üniversitelerini düşünen öğrencilerin aileleri ile birlikte bu hesapları da yapmalarının faydalı olduğunu düşünüyorum.

Yazının amacına uygun olarak sadece eğitim ücreti ve borcun geri ödenmesine yoğunlaştım. Fakat üniversite seçiminde önemli olduğunu düşündüğüm iki konu daha var. Üniversite sürecinin öğrencinin kişisel gelişimine ve yaşam kalitesine çok önemli bir etkisi var ve her şeyi paraya çevirmek mümkün değil. Belki de daha önemlisi, üniversiteye verilen en önemli kaynak kanımca eğitim ücreti değil, öğrencinin bir daha geri gelmeyecek olan 4 veya 5 yılıdır. Bunun en iyi şekilde değerlendirilmesi çok önemlidir.

Dipnotlar

1. Bu yazıda kullanılan Excel modeli Özyeğin Üniversitesi'nde geçtiğimiz dönem açılmış olan BUS 101 (İşletmeye Giriş) dersinde örnek problem olarak sınıfta geliştirilmiştir. Dersi başarı ile bitiren tüm birinci sınıf öğrencilerinin benzeri modelleri rahatça kurmaları beklenebilir.
2. Yazıda kullanılan Excel modelini bu yazıyı indirdiğiniz siteden indirebilirsiniz.
3. Bu yazı tercih döneminde TurEdu'nun (www.turedu.co) çıkardığı "En İyi Üniversiteler Sıralaması" kitapçığında yayınlanacak.
4. Bu yazıda sadece üniversite eğitimi için ödenecek ücretler üzerinde yoğunlaşmıştır. Yuvadan itibaren paralı eğitim hizmeti alan birisinin tüm eğitim maliyetini çıkarabilmesi çok daha güç olacaktır.